

In memoriam Marijan Maticka

In memoriam Marijan Maticka (1942. – 2018.)

Iako se nakon odlaska u mirovinu 2006. godine povukao iz akademske i znanstvene javnosti, vijest o smrti prof. dr. Marijana Maticke 24. svibnja 2018. iznenadila je i potresla mnoge. Odlazak odličnoga profesora, vrhunskoga znanstvenika i, nadasve, sjajnoga čovjeka ostavila je duboku prazninu u životima svih onih koji su imali prilike na bilo koji način surađivati s njime. Marijan Maticka rođen je 9. travnja 1942. godine u Zagrebu, gdje je završio osnovnu školu i gimnaziju. Studij povijesti i komparativne književnosti završio je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 1966. godine, na kojemu je magistrirao 1972. godine temom *Odras privredne krize (1929-1935) na položaj seljaštva u Hrvatskoj*. Nakon završetka studija zaposlio se u Institutu za historiju radničkog pokreta Hrvatske, današnjem Hrvatskom institutu za povijest, gdje je radio do 1973. godine. Kao stipendist francuske Vlade ak. g. 1971./1972. proveo je na *L'École Pratique des Hautes Études. Sciences économiques et sociales* u Parizu, gdje se specijalizirao na području gospodarske i društvene povijesti. Upravo će to iskustvo boravka i rada na jednom od najprestižnijih svjetskih sveučilišta presudno utjecati na Matickinu profesionalnu orijentaciju prema temama iz socioekonomske povijesti. Nakon povratka iz Francuske Maticka započinje 1974. s radom na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, kao asistent prof. dr. Ljube Bobana na Odsjeku za povijest. Nastavljajući se na svoja ranija istraživanja problematike hrvatskoga sela u 20. stoljeću, doktorirao je 1987. godine na zagrebačkom Filozofskom fakultetu, a njegova je disertacija objavljena tri godine kasnije kao knjiga pod naslovom *Agrarna reforma i kolonizacija u Hrvatskoj od 1945. do 1948.* Specijaliziravši se za teme iz povijesti 20. stoljeća, prof. Maticka predavao je različite kolegije na Odsjeku za povijest, među kojima vrijedi istaknuti povijest Jugoslavije, potom metodologiju historijske znanosti, povijest Srednje i Jugoistočne Europe u 20. stoljeću te hrvatsku povijest 20. stoljeća. Godine 2003. izabran je za redovitog profesora na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta na kojemu je radio do umirovljenja 2006. godine. Osim u Zagrebu, predavao je i na fakultetima u Dubrovniku, Osijeku, Zadru i Mariboru.

Istovremeno s nastavničkim obvezama Maticka je obnašao brojne dužnosti u različitim znanstvenim i sveučilišnim institucijama. Na matičnome Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta bio je pročelnik od 1988. do 1990. godine, a također je obnašao i dužnost člana Muzejskog savjeta Hrvatske (1988. – 1993.) i Savjeta Arhiva Hrvatske (1988. – 1999.). Bio je aktivni suradnik niza znanstveno-istraživačkih projekata Zavoda za hrvatsku povijest i Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu.

Osim rada u navedenim institucijama i na spomenutim projektima, Maticka je bio član uredništva niza uglednih domaćih znanstvenih časopisa, kao što su:

Radovi Zavoda za hrvatsku povijest, Časopis za suvremenu povijest, Naše teme, a zajedno s grupom suradnika uredio je *Spomenicu Ljube Bobana* (1996.) te *Zbornik Mire Kolar* (2003.). Bio je jedan od osnivača povijesnog društva *Otium* te je u časopisu istoimenoga društva objavljivao različite tekstove vezane uz metode i tehnike istraživanja povijesti 20. stoljeća. Suradivao je i u izradi raznih povijesnih sinteza, od kojih vrijedi istaknuti *Hrvatsku povijest* pod vodstvom Ljube Bobana, zatim *Povijest naroda i narodnosti Jugoslavije* (M. Valentić), te *Povijest Saveza komunista Hrvatske* (Z. Stipetić). Sposobnost sintetiziranja i konceptualizacije različitih problemskih cjelina pokazao je surađujući u izradi *Enciklopedije hrvatske povijesti i kulture* (1980.), u kojoj je bio autor nekoliko jedinica, zatim u radovima „Kontinuiteti i diskontinuiteti hrvatske političke povijesti u XX. stoljeću“ (1999.), „Hrvatska iskustva s parlamentarizmom u 20. stoljeću (2004.)“, „Charakteristik der Entwicklung Kroatiens in der Jahren 1945 bis 1990“, objavljen u *Österreichische Osthefte* (1995.), kao i u tekstovima objavljenima u izdanju *Kronologija: Hrvatska, Europa, svijet* (1996.; 2002.) te suradnjom u stručnoj redakciji *The Timesova Atlasa svjetske povijesti* (1986.). Istovremeno je sudjelovao u popularizaciji povijesne znanosti putem medija, pišući tekstove za emisije: „Svijet poslije Drugoga svjetskog rata – politika, ekonomska i vojna sukobljavanja (1945-1965)“, „Procesi dekolonizacije (1945-1975)“, „Revolucionarna smjena vlasti – narodna vlast u narodnooslobodilačkom ratu i revoluciji (1941-1943)“ i „Ustavno uređenje nove Jugoslavije (1945-1946)“, koje su emitirane u sklopu Obrazovnog programa na Televiziji Zagreb (današnja Hrvatska radiotelevizija) 1986. i 1987. godine.

Marijan Maticka sudjelovao je u dvama navratima kao izlagač na uglednom Međunarodnom kulturnopovijesnom simpoziju *Mogersdorf*. U Mariboru je 1981. održao izlaganje temom „Obilježja poljoprivredne proizvodnje i ekonomsko-socijalnog položaja seljaštva u Hrvatskoj od 1918. do 1929. godine“, koje je iste godine i objavljeno u biblioteci „Mogersdorf“. Godine 1996. godine nastupio je na istome simpoziju u mađarskom gradiću Köszezu temom referata „Slika o Austriji i Mađarskoj na stranicama središnjih hrvatskih novina 1945.-1950.“, koji je objavljen u zborniku *Mogersdorf* tek 2006. godine.

U svojim je znanstvenim istraživanjima Maticka otvarao brojne teme iz suvremene hrvatske povijesti, koje su do tada bile slabo zastupljene ili naprosto nisu bile predmetom interesa hrvatske historiografije. Pritom je ukazao na nužne okvire i modele istraživanja ključnih tema iz povijesti 20. stoljeća, kao što su: odnos selo – grad u međuratnoj Hrvatskoj, promjene vlasničkih odnosa nakon Drugoga svjetskog rata u Jugoslaviji i Hrvatskoj, agrarna reforma i kolonizacija, povijest Nezavisne Države Hrvatske, pitanje opskrbe stanovništva u Hrvatskoj od završetka Drugoga svjetskoga rata do polovine 1950-ih godina. U tome smislu napisao je nekoliko važnih studija koje ostaju nezaobilazna literatura kada je riječ o suvremenoj hrvatskoj povijesti. Osim već spomenute ključne sinteze o agrarnoj

reformi i kolonizaciji, svakako vrijedi spomenuti nekoliko sintetskih radova koji obuhvaćaju ključne procese i mijene 20. stoljeća, koje su, pak, imale ključne posljedice na hrvatsko društvo u promatranome razdoblju. Riječ je o radovima u kojima je problematizirao hrvatsko iskustvo s parlamentarizmom u 20. stoljeću, zatim problem diskontinuiteta vlasti u Hrvatskoj, kao i ključne točke hrvatske političke povijesti u 20. stoljeću.

Međutim, najveći je broj Matickinih radova ipak vezan za problematiku sela i seljaštva u Hrvatskoj u 20. stoljeću, odnosno za pitanja ekonomije seljačkih gospodarstava, probleme ekonomskog i socijalnog te društvenog položaja seljaštva. Na tome području ostavio je velik broj iznimno značajnih i zapaženih studija, od kojih vrijedi izdvojiti već spomenuti magistarski rad *Odras privredne krize (1929-1935) na položaj seljaštva u Hrvatskoj*, zatim članak „Obilježja ‘Gospodarske sloge’ u početku njezine djelatnosti“ (1976./1977.), „Poljoprivreda i seljaštvo u Hrvatskoj od 1918. do 1929. godine“ (1982.), „Hrvatsko seljaštvo i politika kolektivizacije 1945-1953“ (1996.), „Utjecaj kolonizacije (1945-1948) na promjene nacionalnog sastava stanovništva Hrvatske“ (2003.), kao i odličan sintetski rad „Povijesne okolnosti evolucije seljačkog posjeda u Hrvatskoj u 20. stoljeću“ (2002.). Njegova knjiga *Agrarna reforma i kolonizacija u Hrvatskoj od 1945. do 1948.* svakako je njegovo najcitanije i najpoznatije djelo. Ova monografija širinom autorova pristupa temi, sustavnošću, preglednošću i interpretacijom zaključaka, kao i bogatstvom korištenih izvora predstavlja jedan od ključnih historiografskih radova koji značajno pridonosi sagledavanju slojevitih društvenih procesa što su zahvatili hrvatsko društvo neposredno nakon Drugoga svjetskog rata.

Uza sav njegov značajan doprinos ostvaren u navedenim historiografskim radovima, Marijan Maticka osobito će ostati upamćen kao sveučilišni nastavnik i profesor brojnim generacijama povjesničara koji su studirali na zagrebačkom Odsjeku za povijest. Zbog svog pedantnog i uvijek korektnog rada sa studentima, susretljivosti u razgovorima i lakoće u prenošenju svoga bogatog znanja, prof. Maticka bio je omiljen među studentima Filozofskog fakulteta. Posljedica njegova predanog i nesebičnog rada, koji je zarana bio prepoznat među studentima diplomskog i doktorskog studija moderne i suvremene povijesti, bila su mnoga mentorstva te redovito članstvo u raznim povjerenstvima vezanim za izvještaje o ocjenama završnih radova. Gotovo da i nije bilo studenta moderne i suvremene hrvatske povijesti kojemu prof. Maticka nije bio mentor, predsjednik ili član povjerenstva za obranu rada. Tako je sudjelovao u formiranju novih generacija hrvatskih povjesničara, usmjerujući ih i potičući u daljnjim historiografskim istraživanjima. Među kolegama na fakultetu, kao i u čitavoj akademskoj zajednici uživao je ugled savjesnoga i odgovornoga profesora i znanstvenika. S Marijanom Matickom kao profesorom i mentorom imao sam iznimno korektno i poticajno iskustvo. Kao mladoga asistenta na Odsjeku za povijest primio me je s puno poštovanja i uva-

žavanja. Osobito sam cijenio njegovo strpljenje i razumijevanje za brojna pitanja i dileme koje sam imao prilikom pisanja radova ili preuzimanja nastavnih obveza. Ti razgovori, u našoj zajedničkoj odsječkoj kancelariji C-108 ili na fakultetskim kavama, bili su mi neprocjenjivo poticajni i važni, a profesorovi savjeti i danas su mi jednako korisni kao i onda kada sam počinjao sa svojom sveučilišnom i znanstvenom karijerom. Njegovo uvažavanje studenata i odgovornost prema svojim nastavnim obvezama ostali su trajna karakteristika njegova rada, kao i sveprisutni osmijeh i optimizam, unatoč (pre)velikim obvezama s kojima se neprestano morao nositi i koje su ga neminovno iscrpljivale. Svojim znanjem, profesionalnošću i odgovornošću, a istovremeno skromnošću, optimizmom i kolegijalnošću ostat će trajnom uspomenom i uzorom za mnoge od nas. I zato mogu s punim pravom naglasiti da sam imao povlasticu biti dio onih generacija hrvatskih povjesničara koji s ponosom mogu reći da su bili studenti i kolege profesora Marijana Maticke.

Ivica Šute

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RADOVI

50

BROJ 2

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

The logo for FF press, featuring the letters 'FF' in a stylized font with a horizontal line through them, followed by the word 'press' in a lowercase, sans-serif font.

ZAGREB 2018.

RADOVI ZAVODA ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Knjiga 50, broj 2

Izdavač / Publisher

Zavod za hrvatsku povijest
Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
FF-press

Za izdavača / For Publisher

Vesna Vlahović Štetić

Glavni urednik / Editor-in-Chief

Hrvoje Gračanin

Izvršni urednik / Executive Editor

Nikola Anušić

Uredništvo / Editorial Board

Bruna Kuntić-Makvić (stara povijest/ancient history), Zrinka Nikolić Jakus (srednji vijek/
medieval history), Hrvoje Petrić (rani novi vijek/early modern history), Željko Holjevac
(moderna povijest/modern history), Tvrtko Jakovina (suvremena povijest/contemporary history),
Silvija Pisk (mikrohistorija i zavičajna povijest/microhistory and local history),
Zrinka Blažević (teorija i metodologija povijesti/theory and methodology of history)

Međunarodno uredničko vijeće / International Editorial Council

Denis Alimov (Sankt Peterburg), Živko Andrijašević (Nikšić), Csaba Békés (Budapest), Rajko
Bratož (Ljubljana), Snježana Buzov (Columbus, Ohio), Svetlozar Eldarov (Sofija), Toni Filiposki
(Skopje), Aleksandar Fotić (Beograd), Vladan Gavrilović (Novi Sad), Alojz Ivanišević (Wien),
Egidio Ivetić (Padova), Husnija Kamberović (Sarajevo), Karl Kaser (Graz),
Irina Ognyanova (Sofija), Géza Pálffy (Budapest), Ioan-Aurel Pop (Cluj),
Nade Proeva (Skopje), Alexios Savvides (Kalamata), Vlada Stanković (Beograd),
Ludwig Steindorff (Kiel), Peter Štih (Ljubljana)

Izvršni urednik za tuzemnu i inozemnu razmjenu /

Executive Editor for Publications Exchange

Martin Previšić

Tajnik uredništva / Editorial Board Assistant

Dejan Zadro

Adresa uredništva/Editorial Board address

Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet Zagreb,
Ivana Lučića 3, HR-10 000, Zagreb
Tel. ++385 (0)1 6120 150, 6120 158, faks ++385 (0)1 6156 879

Časopis izlazi jedanput godišnje / The Journal is published once a year

Časopis je u digitalnom obliku dostupan na / The Journal in digital form is accessible at
Portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske „Hrčak“
<http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>

Financijska potpora za tisak časopisa / The Journal is published with the support by
Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske

Časopis je indeksiran u sljedećim bazama / The Journal is indexed in the following databases:
Directory of Open Access Journals, EBSCO, SCOPUS, ERIH PLUS, Emerging Sources Citation
Index - Web of Science

Naslovna stranica / Title page by
Iva Mandić

Grafičko oblikovanje i računalni slog / Graphic design and layout
Marko Maraković

Lektura / Language editors
Samanta Paronić (hrvatski / Croatian)
Dražen Nemet (engleski / English)

Tisak / Printed by
Tiskara Zelina, Sv. Ivan Zelina

Naklada / Issued
200 primjeraka / 200 copies

*Časopis je u digitalnom obliku dostupan na Portalu znanstvenih časopisa
Republike Hrvatske „Hrčak“ <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*

*The Journal is accessible in digital form at the Hrcak - Portal of scientific
journals of Croatia <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*